

Litteratur

SMITH, KENNETH G. V. (Ed.). 1973. Insects and Other Arthropods of Medical Importance. British Museum (Natural History). London. XIV+561 pp., 12 planscher, 217 fig. Pris £ 6.50.

Föreliggande bok är huvudsakligen avsedd för identifiering av medicinskt betydelsefulla arthropoder. Eftersom medicinsk entomologi är ett omfattande ämne har sammanlagt 16 vetenskapsmän, huvudsakligen tillhörande staben vid British Museum, bidragit som författare av detta verk. Då boken behandlar arthropoder från hela världen, har naturligtvis ett urval av de medicinskt betydelsefullare varit nödvändigt.

Inledningen behandlar kortfattat allmän entomologi. Därefter är kapitlen arrangerade efter de olika arthropod-gruppernas medicinska betydelse. Följaktligen behandlas först tvåvingar, där stickmyggorna naturligtvis intar en särställning på grund av sin roll som vektorer av malaria, arboviruser och filariosis. Imagines, puppor och 4:e larvstadiet kan examineras ner till släktnivå (ca 30 släkten) med hjälp av väl illustrerade bestämningstabeller. Kapitlet om stickmyggor avslutas med en omfattande bibliografi, vilket också gäller de övriga kapitlen.

Knotten intar en viktig plats inom såväl human- som veterinärmedicin. I tropiska Afrika, norra Sydamerika och Centralamerika är de vektorer av nematoden *Onchocerca volvulus*, som infekterar människan och i allvarliga fall orsakar s.k. flodblindhet. Inom veterinärmedicinen är de av stor ekonomisk betydelse, såväl direkt genom sin blodsugning som indirekt på grund av patogentransmission. Boken innehåller examinationstabeller för afrikanska och latinamerikanska arter samt avsnitt om biologi, kontroll, insamlingsmetoder m.m.

Sandmyggorna omfattar några betydelsefulla släkten, bl.a. *Phlebotomus*, som i subtropiska och tropiska områden fungerar som vektorer av leishmaniasis och tredagarsfeber. Den förstnämnda sjukdomen förekommer i några all-

varliga former som obehandlade inte sällan leder till döden. Förutom examinationstabeller för släkten och undersläkten behandlas kortfattat phlebotomidernas biologi och relation till sjukdomar samt insamling och preparering av dessa insekter.

Ett kapitel behandlar kortfattat de minsta av de blodsugande tvåvingarna, svidknotten, som förmodligen är av större medicinsk och veterinärmedicinsk betydelse än man hittills föreställt sig. Kanske hade det därför varit önskvärt att dessa behandlats något utförligare, inte minst med tanke på deras potentiella roll som vektorer av humanpatogena virus.

Ofta finner man fjädermyggor behandlade i den medicinsk-entomologiska litteraturen, bl.a. på grund av de allergiska reaktioner de kan ge upphov till då de inandas. På två sidor avhandlas chironomidernas medicinska betydelse. Bl.a. omnämns de kraftiga populationsökningar av *Tanytarsus*-arter, som skett till följd av dammbyggen vid Nilen.

Bokens förnämsta kapitel torde vara det om släktet *Glossina*, de i tropiska Afrika förekommande tsetse-flugorna, som överför patogena flagellater till människa och husdjur. Författare till detta avsnitt är William H. Potts, tidigare chefsentomolog vid ett forskningsinstitut i Tanzania. Han har åstadkommit en utmärkt sammanfattning av dessa flugors biologi samt väl illustrerade bestämningstabeller för imagines och pupparier.

Ett omfattande urval av de medicinskt betydelsefulla musciderna, calliphoriderna m.fl. högre flugor har givetvis varit nödvändigt. Som särskilt värdefulla kan utan tvekan de avsnitt betecknas som ägnas åt larver som orsakar myiasis.

Loppor spelar en viktig roll vid spridningen av många sjukdomar, t.ex. pest och murin tyfus. Ordningen ägnas ett kapitel på ca 50 sidor, med bl.a. examinationstabeller och instruktiva teckningar. Kapitlet avslutas med en sammanställ-

ning av 57 släkten, ordnade alfabetiskt, med uppgifter om utbredning, värddjur och medicinsk betydelse.

I Latinamerika är rovskinbaggar tillhörande underfamiljen *Triatominae* ansvariga för transmissionen av *Trypanosoma cruzi*, orsak till Chagas sjukdom. Sjukdomen förekommer huvudsakligen på den sydamerikanska landsbygden, är synnerligen vanlig och dessvärre obotlig. Vektorernas biologi inklusive bestämningstabeller för släktena behandlas på tio sidor.

En synnerligen viktig ordning är lössen, som visserligen endast omfattar två arter med människans som specifik värd, nämligen flatlusen och människolusen. Den sistnämnda är alltså mycket vanlig i tropiska och subtropiska områden, och är ansvarig för transmissionen av epidemisk fläcktyfus, lusburen återfallsfeber och skyttegravsfeber. Större utrymme borde ha ägnats människolusen, och dess roll som vektor av skyttegravsfeber borde ha angetts.

Drygt 50 sidor ägnas spindeldjuren, där fästingarna tillfredsställande redovisas. För släkten inom familjerna *Ixodidae* och *Argasidae* finns bestämningstabeller liksom redogörelser för de viktigare arternas utbredning, vektor-roll m.m. Två tabeller för viktigare fästingburna virus och rickettsioser anger patogenen, vektorn, dess huvudsakliga värddjur och sjukdomens utbredning. Kapitlet avslutas med avsnitt om bl.a. skabbkvalster och löpkvalster samt en utförlig bibliografi.

En synnerligen värdefull vektortabell avslutar boken. Tabellen anger vektor, patogen och värddjur samt det område där en klar association mellan dessa tre faktorer kunnat påvisas. Ofta finner man i litteraturen okritiska uppgifter om att en viss arthropod fungerar som naturlig vektor av en patogen. Författarna till vektortabellen har uppenbarligen kritiskt analyserat ett omfattande referensmaterial och därigenom åstadkommit en värdefull sammanställning av olika arthropoders status såsom vektorer av humanpatogener.

Sammanfattningsvis bör framhållas att boken fyller ett stort behov i den medicinska entomologin. Det omfattande referensmaterialet är synnerligen värdefullt för dem som vill tränga djupare in i speciallitteraturen. Boken är huvudsakligen avsedd för den medicinskt inriktade entomologen men är utan tvivel användbar även för andra biologer och hälsovårdstjänstemän, speciellt för dem som arbetar i tropiska och

subtropiska länder. De taxonomiska avsnitten omväxlar med mer lättlästa avsnitt, vilket innebär att boken kan rekommenderas även för icke-specialister som vill fördjupa sig inom ett betydelsefullt område av entomologin.

Thomas Jaenson

ROZKOŠNÝ, R., 1973. The Stratiomyoidea (Diptera) of Fennoscandia and Denmark. — Fauna Entomologica Scandinavica, vol. 1. — Scandinavian Science Press Ltd., Gladstrup. 151 sid., 456 fig. Pris Dkr 58:—; vid abonnemang Dkr 40:60.

Föreliggande arbete är första delen i den nya faunaserie, Fauna Entomologica Scandinavica, som utges av Societas Entomologica Scandinavica. Denna Societas utgöres av en sammanlutning av de entomologiska föreningarna i Norden och har till uppgift att utge tidskriften Entomologica Scandinavica jämte supplement och faunaserie. Faunaserien är planerad att bestå av lättanvändbara, rikt illustrerade volymer på engelska med bestämningstabeller, korta beskrivningar och uppgifter om biologi och utbredning för alla nordiska arter inom de behandlade grupperna. Genom att serien utges på engelska väntas en betydande försäljning utanför Norden, vilket jämte tryckningen i offset ger ett lågt pris. Huvudredaktörens för serien, Leif Lyneborg, entusiastiska arbete har resulterat i att ett 50-tal volymer är under arbete av de bästa specialister, som står att få. I första hand har man inriktat utgivningen på grupper, där moderna bearbetningar saknas. Betydande rabatt erhålles om man abonnerar på hela serien eller del därav. Förlaget, Scandinavian Science Press Ltd., Dk-2930 Klampenborg, Danmark, tar emot beställningar och lämnar alla upplysningar.

Stratiomyoidea omfattar familjerna Solvidae med tre arter och Stratiomyidae med 47 arter. Goda habitusbilder av flertalet släkten samt detaljfigurer av huvudformer, antenner, färgteckningar på abdomen och/eller thorax, etc., gör bestämningen av dessa arter synnerligen lätt, något som kan ge anledning till ett ökat intresse för Diptera. Redan nu återfinns dessa stora, egendomliga flygare bland dem, som oftast påträffas i icke-dipterologens diverselådor. Skulle bestämningen efter de yttre karaktärerna i något fall mot förmodan vara svår, finns goda teckningar av samtliga arters han-genitalier.

Larverna av flertalet arter är kända och behandlas i särskilda bestämningstabeller och beskrivningar, som är rikt och detaljerat illustrerade.

En prickkatalog över den nordiska utbredningen avslutar.

Hugo Andersson

FIBIGER, M. & KRISTENSEN, N. P. The Sesiidae (Lepidoptera) of Fennoscandia and Denmark. — Fauna Entomologica Scandinavica, vol. 2. 91 pp., 144 fig. (därav 28 i färg, pinx. Roland Johanson). — Gadstrup, Danmark (Scandinavian Science Press Ltd.), 1974. Pris Dkr. 40:—.

Den andra volymen av Fauna Entomologica Scandinavica är ägnad sesiiderna (glasvingarna). God litteratur om de nordiska representanterna för denna fjärilgrupp finns visserligen förut, men Fibiger och Kristensen ger en betydligt mera utförlig och allsidig behandling av de nordiska glasvingarna än vad som förekommit i något tidigare arbete. Dessutom är fem arter upptagna, som ännu inte anträffats inom området men kan tänkas förekomma där. I ett tillägg (p. 81) lämnas korta notiser om ytterligare tre arter, vilkas utbredningsområde sträcker sig till Polen och södra Balticum.

På de inledande sidorna behandlas bl.a. sesiidernas systematiska ställning och de olika utvecklingsstadiernas, särskilt imagines', taxonomiska kännetecken. Vidare ges en kortfattad översikt av familjens biologi och av de olika arternas utbredning inom området, varvid betonas att den sistnämnda för vissa arters vidkommande ännu är bristfälligt känd. Slutligen berörs klassificeringen inom familjen och några nomenklatoriska spörsmål.

Bokens speciella del inleds med en bestämningstabell för släktena grundad på imaginala karaktärer och en översikt av arterna med hänsyn till näringsväxt. Därpå behandlas de 17 inom området konstaterade och de 5 »tänkbara» arterna mycket utförligt med beskrivning av morfologiska karaktärer, utbredning och levnadssätt. För varje art ges värdefulla insamlingsstips. Det rikligt tilltagna illustrationsmaterialet består dels av tre högklassiga färgplanschier, där samtliga arter är avbildade i imago-stadiet i dubbel naturlig storlek, dels av tecknade figurer av han- och hongenitalier samt svartvita fotografier av olika arters larvangrepp. Genitalbilderna är, som författarna påpekar, i första hand avsedda att användas för bestämning av aberranta eller avflugna exemplar. Till sist redovisas för samtliga arter utbredningen i Norden, Tyskland och England i form av en prickkatalog.

Boken är, som redan framhållits, mycket utförlig och det torde vara svårt att finna några väsentliga fakta som saknas. En sak, som man hade väntat sig omnämnd, är dock synonymen *Aegeria montelli* Löfqvist till *Sesia bembeciformis* (Hübner).

Helhetsintrycket av sesiid-faunan är mycket gott. Inte minst de detaljerade anvisningarna i fråga om insamling och kläckning av sesiider är av synnerligen stort värde. De kommer att väsentligt underlätta studiet av denna svårsamlade och därför hittills mycket försummade familj. För alla dem, som tänkt »I år skall jag börja med glasvingar» men hittills inte lyckats förverkliga denna föresats, bör denna del av Fauna Entomologica Scandinavica vara mycket välkommen.

Håkan Elmquist